

Asia: VN/33963/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistaminen

Katsomme, että esitysluonnos rajaa kotoutumista ja kielitaidon kehittämistä tukevat koulutukset, erityisesti luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen ja alkuvaiheen perustaitokoulutuksen, liiaksi vain työvoimakoulutuksen tavoitteisiin liittyväksi toiminnaksi. Esitys poistaa vapaan sivistystyön oppilaitosten lakisääteisen aseman kotoutumiskoulutuksen järjestäjinä. Valmistelun yhtenä lähtökohtana kuitenkin oli kansanopistojen aseman turvaaminen kotoutumiskoulutuksessa (työryhmän asettamiskirje). Esitys kaventaa kotoutumisen kokonaisvaltaista toteutumista ja jättää osan maahanmuuttaneista vääjäämättä työllistymiseen tai yhdenvertaiseen yhteiskunnalliseen asemaan vaadittavan osaamisen ulkopuolelle. Muutosten seurauksena väestöllinen ja alueellinen eriarvoisuus lisääntyvät, koulutuspolut katkeavat, kansanopistojen toimintaedellytykset heikkenevät ja kuntien vastuu kasvaa ilman riittäviä resursseja.

Esitämme, että:

- vapaan sivistystyön oppilaitosten tehtävä maahan muuttaneiden koulutuksessa säilytetään osana vapaata sivistystyötä koskevaa lainsäädäntöä ja määritellään selkeästi työvoimakoulutusta täydentäväksi,
- laissa kotoutumisen edistämisestä (§26) viitataan vapaan sivistystyön lakiin, jotta koulutusjärjestelmään kuuluva omaehtoinen koulutuspolku turvataan,
- kotoutumissuunnitelmaan sisältyvää täydentävää kieli- ja lukutaitokoulutusta tuetaan jatkossakin omaehtoisina opintoina, koska pelkkä 9-12kk kestävä työvoimapoliittinen kotoutumiskoulutus ei riitä valtaosalle osallistujista työllistymiseen tai tutkinto-opiskeluun vaadittavan osaamisen hankkimiseen,

Luku- ja kirjoitustaidon koulutus sekä aikuisten perusopetuksen alkuvaihe ovat arjessa toimimisen ja yhteiskuntaan osallistumisen edellytys. Näitä koulutuksia ei tule tarkastella ensisijaisesti työvoimapoliittisina, vaan koulutuspoliittisina ja sivistyksellisinä perusoikeuksina.

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt

Esityksessä ehdotetut säästöt vaarantavat kotoutumiskoulutuksen jatkuvuuden ja saavutettavuuden. Kyse ei ole vain kotoutumisen menosäästöistä, vaan koulutusleikkauksista ja suomalaisen koulutusjärjestelmään kuuluvan kotoutumiskoulutuksen rahoitusjärjestelmän purkamisesta.

Esitämme, että:

- vapaan sivistystyön momentilla (29.10.31) säilytetään osa (noin 6 milj. euroa) nykyisestä kotoutumis- ja lukutaitokoulutuksen rahoituksesta ja
- rahoitus kohdennetaan momentin sisällä suoriteperustaisesti, jotta koulutuksen jatkuvuus ja saavutettavuus voidaan turvata sekä säädosmuutoksen pahimmat vaikutukset välttää.
- Lisäksi ehdotamme, että esitykseen tulee sisällyttää vähintään 6kk siirtymäaika, jotta keskeneräiset opinnot voidaan suorittaa loppuun ja oppilaitokset voivat sopeuttaa toimintaansa hallitusti.

Kotoutumisen tavoitteet ja velvoittavuuden lisääminen

Esityksessä kotoutumisen tavoitteet määrittyvät ensisijaisesti työllisyyden näkökulmasta. Kotoutuminen on kuitenkin laaja-alainen prosessi, joka koskee myös lapsia, nuoria, perheitä, ikääntyneitä ja erityistä tukea tarvitsevia. Kaikkien kotoutujien ensisijainen tavoite ei ole välitön työllistyminen. Kotoutumisen vaikutuksia tulee arvioida myös ylisukupolisesti.

Esityksessä aikuisten perusopetus nähdään virheellisesti suomalaisen perusopetuksen oppimäärän ja päättötodistuksen suorittamisena. Nykyinen maahanmuuttaneiden aikuisten koulutusjärjestelmä on erittäin toimiva erityisesti, koska kokonaan luku- ja kirjoitustaidottomat tai hyvin heikon koulutustaustan omaavat ohjataan aikuisten perusopetuksen lukutaito- tai alkuvaiheen opetukseen. Tämä opetus korvaa heidän osaltaan kotoutumiskoulutuksen. Sisällöltään se on kotoutumiskoulutukselle rinnasteinen, mutta laajennettuna yleissivistävillä aineilla ja sen etenemisvauhti on hitaampi. Vain harva jatkaa aikuisten perusopetuksessa päättövaiheeseen, jossa suoritetaan perusopetuksen päättötodistus. Päättövaihe on suurimmalle osalle turha ja koulutuspolkuna liian pitkä tai liian vaikea. Esityksessä oleva aikuisten perusopetuksen ikärajaus on luonteeltaan syrjivä, koska luku- ja kirjoitustaito tai perustaidot eivät ole ikäsidonnaisia. Mikäli ikäraja halutaan säilyttää, se tulisi rajoittaa koskemaan vain aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman mukaista päättövaihetta. Tällöin koulutuspolun liiallinen kesto olisi toimiva perustelu.

Esitämme, että:

- kotoutumisen tavoitteissa huomioidaan kielitaito, perustaidot, yhteiskuntavalmiudet ja osallisuus, ei ainoastaan työllistyminen,
- aikuisten perusopetukseen osallistumista koskeva ikärajaus poistetaan, koska se kaventaa sivistyksellisiä oikeuksia ja on luonteeltaan syrjivä,
- perusopetuksen päättäneiden oppivelvollisten mahdollisuuksia tarkoituksenmukaisestiin kotoutumis- ja lukutaitokoulutuksen polkuihin ei heikennetä.

Alkuvaiheen palveluprosessin muutokset

Pidämme tärkeänä, että alkuvaiheen osaamisen ja palvelutarpeen arviointi sekä kotoutumissuunnitelma ohjaavat kotoutujan tarkoituksenmukaisimmalle koulutuspolulle. Ohjauksen tehostaminen ei kuitenkaan ole riittävää, jos koulutustarjontaa kavennetaan tai koulutusjärjestelmästä poistetaan toimivia koulutusmuotoja.

Esitämme, että:

- vapaan sivistystyön oppilaitosten tarjoama koulutus säilyy osana kotoutumisen palvelukokonaisuutta myös alkuvaiheen jälkeen,
- kotoutumissuunnitelmaan voidaan sisällyttää työvoimapolitiittista kotoutumiskoulutusta edeltäviä tai sen jälkeen tapahtuvia vapaan sivistystyön omaehtoisia kieli-, lukutaito- ja perustaitokoulutuksia.

Muut huomiot

Katsomme, että hallituksen esitysluonnosta tulee muuttaa olennaisesti ennen eduskuntakäsittelyä.

Perusteena muutoksille edellä mainittujen lisäksi ovat:

- Vapaan sivistystyön järjestämä kotoutujille suunnattu kieli- ja perustaitokoulutus on isossa määrin kohdentunut erityisryhmiin, jotka eivät ole suoran työllistymisen piirissä. Tällaisia ryhmiä ovat mm. hitaasti oppivat, oppimisvaikeuksista tai psyykkisistä / fyysisistä esteistä kärsivät, maahanmuuttajanaiset, oppivelvolliset ja lähellä eläkeikää olevat.
- Merkittävät muutokset paikalliseen koulutustarjontaan:

Vapaan sivistystyön koulutuksissa Turun alueella opiskelee kotoutujia samanaikaisesti keskimäärin noin 250, mikä tarkoittaa noin 300-350 eri henkilöä vuositasolla. Aikuisten perusopetuksessa yli 30-vuotiaita kotoutujia opiskelee samanaikaisesti yhteensä noin 250, tarkoittaa noin 300 eri henkilöä vuositasolla. Yhteensä esityksessä koulutusjärjestelmän piiristä poistuvissa koulutuksissa opiskelee Turun alueella noin 500 päätoimista opiskelijaa samanaikaisesti ja muutos koskisi vuositasolla noin 600-650 eri henkilöä.

- Linnasmäen opisto on Turun alueen suurin maahanmuuttajien kieli- ja perustaitokoulutusten järjestäjä. Esitys vähentäisi opiston tarjonnan murto-osaan nykyisestä. Vaikka valmistelun yhtenä lähtökohtana oli kansanopistojen aseman turvaaminen, se ei työllisyysalueen hankintamenettelyn kautta tule toteutumaan. Tarjouskilpailuihin osallistuvista koulutusyrityksistä suurin osa ei toimi opetusalan työehtosopimusten piirissä ja pystyy siten tarjoamaan koulutusta merkittävästi alemmalla hinnalla kuin oppilaitokset. Esitys aiheuttaa käytännössä laajasti kieli- ja perustaitokoulutusten siirtymisen opetusalan ulkopuolelle.

Kaivola Juha
Turun kristillisen opiston säätiö